

SPAȚIUL ȘI TIMPUL – COORDONATE ESENȚIALE ÎN STRUCTURA TEMATICĂ A CREAȚIEI LUI LABIȘ

Mihaela-Dumitrița BAHMAN, PhD Candidate
University of Pitești

Abstract: Space and time in the poetical work of Nicolae Labiș seem to have other destinations. The rhythmical and irreversible moves of time alter and oscillate between heaven and earth, and the private space and the exterior space seem to encourage each other to grow.

Keywords: space, time, village, nature, earth

Pe tiparul imaginii pe care i-o oferea poetului satul natal, el formulează într-un carnet de însemnări și o concepție mult mai generală despre valoarea propriei poezii. *În poezia mea veți intra ca-ntr-un sat de munte; veți vedea întâi „neobișnuitul”. Veți remarca frumusețea sălbatică a locurilor, iarna veți simți în nări miros de lupi și de fum; vara miros de fân și de rășină- totul îmbibat cu ceva ce aduce a sudoare și a pământ - pământ adânc. Veți primi luna mare, familiară și apropiată de pe cerul nostru nefiresc de senin, veți asculta toate poveștile cu stafii și strigoii, precum și împușcăturile ce mai vuiesc răzleț între munți. Veți afla despre flăcăii noștri că-s voinici ca brazii sau unii becisnici ca tufa. Despre fetele noastre că-s ca florile – de cicoare sau cucută.*

Dar pe încetul totul va prinde contur și după mai îndelungată conviețuire veți intra în firea adâncă a vieții mele, ca în adâncul vieții pătimase a unui sat de munte.¹

Poet sensibil la suflul epocii, cu rădăcini adânci înfipte în solul național, Labiș e un romantic în tradiția pașoptiștilor, a lui Eminescu, Macendonski și Goga, dar și în aceea a lui Sadoveanu.

În structura lui sufletească se adună elanuri, neliniști, aspirații, o chemare obsesivă a spațiilor silvestre, marine și siderale, a atitudinilor amețitoare și a adâncurilor abisale, a zvonurilor tănuite. Este convins că viața trebuie trăită intens, febril, că sensul existenței este lupta.

Asemenea creatorului *Mioriței* și asemenea lui Eminescu și Sadoveanu, pe care și-i recunoaște ca dascăli, tinde să dea fenomenelor proporții hiperbolice, are intenția sublimului, a tragicului, a infinitului, a cosmicului, a grandiosului, vede în codru un simbol al întinderilor fără hotar și al veșniciei, o metaforă a vieții însăși, o sugestie a condiției poetului reprezentativ. Astfel, în creația literară *Rapsodia pădurii*, poetul afirmă:

*Fii codru, dacă poți, cu zeci de glasuri
Cu cerbi, cu flori, cu vulturi, cu poteci,
Dar nu uita porunca vremii tale:*

¹ Nicolae Labiș, *Însemnări dintr-un jurnal*

Fii codru-n acest secol – douăzeci.

Labiș aparține spațiului nord-moldovenesc, numit de Lovinescu *placenta de aur a artei*. Apartenența poetului la acest spațiu și deplasările aproape ritualice în București constituie un simbol al dublei apartenențe, al unei sinteze de veche tradiție și dinamică modernitate. Între Sadoveanu și Rimbaud, între poezia populară și Villon, lirica lui Labiș își construiește cu dezinvoltură un mediu propriu în care trăiește. Spațiul nord-moldovenesc este totodată un loc de refugiu, de apărare și de reculegere, dar nu de claustrare. În el se retrage poetul pentru a se regăsi, pentru a-și pregăti sufletul în vederea unor plecări, explorări, fără de care nu poate trăi.

Poezia lui Labiș nu se constituie din teme tratate, deși vremurile i-o cereau, iar el nu le refuza; indiferent de cele cerute și chiar de cele autopropuse, poezia este la el izbucnire și curgere, o emoție fundamentală, care de la sine se face vers. Tot ce spune, superficial sau adânc, naiv sau rafinat, prozaic sau eterat sau toate aceste laolaltă, cum e mai curând drept să spunem, inspiră încredere, un „om” vorbește și tot interesul stă în această mobilizare a umanului în vorbire, în voce, în timbru, în ritm. Uneori, cu o seriozitate copilărească, descoperă marile locuri comune ale eticii umane, dar accentul de convingere și de fervoare neînduplecată salvează cursul prozaic. Poezia sa este în întregime ocazională, strict determinată de împrejurări biografice, dar „sunetul” pare straniu și face aceste împrejurări de nerecunoscut sau negliabile în sine.²

Muntele deține o semnificație complexă în teritoriul mitic labișian, nu numai ca proiecție a unei imaginații ascensionale, cât mai ales în calitate de corespondent cosmic al conului magic al *adâncurilor*. Despre un asemenea subiect, Sf. Augustin scria undeva: „Valea semnifică umiliința, muntele semnifică trufia. Muntele prin care noi urcăm este o anumită trufie spirituală.

Poezia *Sunt spiritul adâncurilor* pare a fi un intermediar între lumea „adâncurilor” și cea reală. Tărâmul spre care se îndreaptă energia imaginară e presupus a fi unul paradiziac. Revenirea din exilul poeziei și-o dorește Labiș în momentele de reverie și de pace deplină ale naturii, prelungind seninătatea extazului:

*Din când în când
Mă urc în lumea voastră,
În nopți grozav de liniștite și senine
Și-atunci aprind mari focuri
Și zămislesc comori,
Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți.*

„Marile focuri” semnifică dezlănțuirea unei forțe primenitoare pe care poetul o poartă cu sine, ca element aparținând modelului sufletesc. Preferată rămâne pentru Labiș peștera tăinuită a sufletului

*Apoi cobor din nou prin hrube trudnice,
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.*

² Lucian Raicu, *Nicolae Labiș*, București, Editura „Eminescu”, 1977

Definitorie pentru cuprinderea spațiului interior al poeziei lui Nicolae Labiș este opoziția metaforică Înalturi-Adâncuri, stabilind o corespondență specială între decor și conceptele poetice. Dacă Lumea Adâncurilor este una a tenebrelor, adăpostind himerele infernale, loc unde poetul coboară „prin hrube trudnice”, spre a ajunge la „apa luminoasă, minunată” a sufletului neînceput, *Lumea Înălțimilor* aparține purităților veșnice.

*Când se născuse poetul ochii-i văzuseră munții înalți
Cerule înalt și frumos
Veșnic îl cheamă de-atunci și îl tulbură
Dorul de ceea ce-i nou și desăvârșit.
(Cântec de început)*

Perenitatea luminozității muntoase, în comparație cu universul perisabil al fenomenelor și generațiilor, aduce cu sine ideea de veșnicie, de nemurire, sub influența acestui peisaj simțurile căpătând o robustețe deosebită: *Eu m-am desprins din munții vineți / Cascade vuitoare port în mine* exclamă poetul în *Rapsodia pădurii*. Lumea adâncurilor este tărâmul unde se adună neliniștile ca-ntr-un sabat.

Revenirea la suparafață reprezintă ieșirea la o stare neutră, deci neinteresantă pentru poezie, dar este rândul chemărilor alpine să treacă pe prim plan, să devină obsedante:

*Dacă umblu și mă zbucium, laud munții și-i cutreier
Simt că sunt o-ncrețitură din gigantul lor creier.
(Căutătorul de comori)*

Munții „veșnici” și „codrii ” configurează o rezervație naturală eternă; cântări în lumină antică, *Rapsodia pădurii* și *Odă soarelui*, se înscriu într-o simbolistică dionisiacă, supratemporală, forțând limitele concretului. Un poem cu titlu sadovenian, *Locuri și întâmplări*, introduce într-un „frunziș de aramă” amintitor de Eminescu:

*Eu m-am desprins din munții vineții,
Cascade vuitoare port în mine [...]
Pădurea care mi-i a doua mamă [...]
Fremătător la ea mereu mă cheamă.*

Regretul nostalgical din *Frământare intimă*, dus în lume (clișeul Goga) și întors cu pas „împleticit”, descinde din fondul abisal, dintre înaintași: *Pădure, sora mea, la tine vin [...]/ Sunt vinovat c-am risipit în vânt,/ Din ce mi-ai dat, fuioare de lumină.*

Ursul, ciutele, râsul, păsările, jigăniile codrului, indicatori ai elementarității arhaice, participă la impresia globală de auroral; orice rupere a pactului cu pădurea suscită mâhnire. Ruralul, naturistul Labiș, în esență un emotiv „privind în amintire” spre „Carpații veșnici”, ascultând depărtări unde „buciumă vise” își adună ficțiunile în reluate discursuri impulsive; rămase întocmai ca la începuturi, izvoare, dihanii și celelalte sînt repere familiare, niște constante afective într-o geografie a satului arhetipal.

Nostalgia alpestră este cel mai adesea în legătură cu sentimentul pierderii meleagului originar al copilăriei și reluarea imaginilor în care seninătatea ascensională funcționează cu tentă edenică, transformă spațiul poetic în priveliște mitică:

În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș

*Izvoarele îngheață în clinchete subțiri
Și caprele de munte nervoase prin poene-și
Urmează-n taină calea iernatică iubiri.*

(Scrisoare mamei)

Ambianța montană este planul unde, după cum remarca Freud, instinctele noastre ajung să se sublimeze...unde culoarea albă se confundă cu cea albastră. Este adăpostul zeilor.

Labiș oscilează perpetuu între „pletoasele neguri” ale adâncurilor și „piscurile curate”, scâldate în albastrul purității și înțelepciunii divine. Cerul și pământul se împreună în vârful muntelui, unul se reflectă în celălalt, își face reciproc „semne”, de vreme ce unui brad căzut cu trosnete prelungi îi corespunde moartea unei stele în înalturi.

Pentru poetul vizionar, terestrul, biologicul, socialul nu sunt decât aspectele fenomenologice ale universului privit pe latură categorială. Nicolae Labiș știa, asemenea vechilor înțelepți, că la alcătuirea lumii stau câteva elemente primordiale: pământul, apa, aerul și focul din metamorfoza nesfârșită a cărora au luat ființă infinitele forme ale materiei. Toți marii poeți, de la Mihai Eminescu la Lucian Blaga, de la Tudor Arghezi la Ion Barbu au cântat aspectele elementare ale materiei. Atracția spre elemente a lui Nicolae Labiș reprezintă o constantă a zestrei lui imaginare și poetul a avut conștiința solidarizării organice cu materia:

*Dacă umblu și mă zbucium, laud munții și-i cutreier,
Simt că sunt o-ncrețitură din gigantul lor creier.*

(Căutătorul de comori)

Din realitatea imediată: clocotul pădurii, suspinele copacilor, vuietul apelor, cerbii, căprioarele, poetul sare în universal, dezvăluind emoția creatorului, totdeauna proaspătă, mereu uluitoare:

*...mă scăldam în pâraie cu ochii deschiși,
Era o apă de cleștar și de stele
Peștii alburii, palpitând ca-ntr-un vis,
Lunecau lângă genele mele.
Ori prin munhți cu iarba-ntomnată pe creastă,
Ascultam țârâitul unui greier bolnav;
Gonind pe-un cer de-ntunecare vastă,
Nourii scămoși în spinări purtau frigul jilav.*

(Începutul)

Nicolae Labiș ascultă muzica universului, observă trecerea materiei prin regnuri ca prin vene:

*...zumzet febril se aude în noi și-n afară,
Neliniști de înalte cascade și zbucium de ploi.
Din seve ce fierb, din puteri ce se nasc și tresaltă,
Viața își cântă lumina ce și-a pus-o în noi.*

(Ciclul răspunderii)

Pământul mai cu seamă l-a fascinat pe Nicolae Labiș. În pământ, izvorul tuturor resurselor vitale de existență, se găsesc rădăcinile ființei umane.

În poezia lui Labiș, atracția spre pământ rămâne una din formele cunoașterii, de care a fost pe deplin conștient. Acordându-și sensibilitatea cu forțele universului, el a coborât spre adâncuri pe toate dimensiunile existenței:

Miezul pământului trage spre dânsul

Trupul și creierul meu.

(Geneză)

A descoperit astfel profunzimile propriei ființe și a intuit procesele cosmice materializate în viziuni cosmogonice sau în interferența regnurilor. În poezia intitulată chiar *Pământul*, fuziunea dintre pământ și uman conturează ideea filozofică a unicității materiei:

Îndrăgit ca o mireasă, dușmănos ca o sudalmă,

Chica vântul și-a-ncâlcit-o, veacuri-veacuri, monoton,

Tu, pământ al țării noastre, pătimaș cuprins în palmă,

Încălzit cu buze aspre de tot neamul lui Ion.

Sărutul pământului nu este o atitudine naturalistă, ci un gest ritual, identificate cu sângele elementelor, o viziune personală asupra lui Ion, eroul lui Rebreanu. Lumea romanelor lui Rebreanu apare, astfel, ca o lume pasională, condusa de vibrații, de energii.

Era firesc ca pe fondul de conștiință a satului natal, motivele mioritice să prindă în creația lui Nicolae Labiș un contur al lor specific. De altfel, poetul însuși ne arată că ciobănitul pătrunde adânc în viața satului său. Acesta avea în apropiere stâne, pe care poetul le contempla adesea în peregrinările sale meditative:

La stână mestecau tăcerea câinii

Și cât de arzător umplea plămâni

Ozonul scurs pe palele de vânt.

(Idila)

Undeva Labiș își amintește cum, în timpul războiului, turmele satului erau aduse de către ciobani pricepuți în locuri ascunse prin munți. Trei dintre acești ciobani bătrâni, trădați de cineva, plătesc cu viața lor îndrăzneala de a divulga dușmanilor secretul. Din realitatea dură a vieții, imaginea ciobanului alunecă ușor în legendă. Poetul își amintește timpul când *veneau la joc ciobanii, cu cămășile înnegrite de unt și cu baltage. Venea câteodată și unul molâu. Tare ca ursul, dar molâu și scârbit. Cânta: "Ciobănaș la oi am fost / I-lai, i-lai-la / Fetele nu mă cunosc / I-lai, i-lai-la."*

Notația impresiilor este făcută, după cum vedem, în spirit sadovenian, Sadoveanu fiind autorul de care îl apropie sentimentul sublimului în fața naturii, lumea fabuloasă și mută a pădurii.

Poetul are acel un timbru particular care îl definește chiar prin raportare la Eminescu, Sadoveanu sau Rebreanu.

Bibliografie

Coloșenco, Mircea, Nicolae Labiș (1035–1956). Biobibliografie, București, Ed. Fundației Culturale Libra, 2005.

Ivănescu, Cezar; Covaci Stela, *Timpul asasinilor. Documente și mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș*, București, Ed. Libra, 1997.

Manolescu, Nicolae, *Prelegeri de literatură română contemporană*, București, 1974, pag.70.

Raicu, Lucian, *Nicolae Labiș*, București, Ed. „Eminescu”, 1977.

Străuț, Irimie, *O moarte care dovedește ceva*, Timișoara, 2001.

Tomozei, Gheorghe, *...Urmele poetului Labiș*, București, Ed. Sport-Turism, 1985.